

Postrzeganie II wojny światowej i poparcie dla domagania się reparacji od Niemiec

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 23 stycznia 2019 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

SPIS TREŚCI

Osobisty stosunek Polaków do II wojny światowej.....	1
Źródła wiedzy o II wojnie światowej.....	2
Doświadczenia rodzinne	4
Powody do dumy	7
Poparcie dla roszczeń reparacyjnych wobec Niemiec.....	9

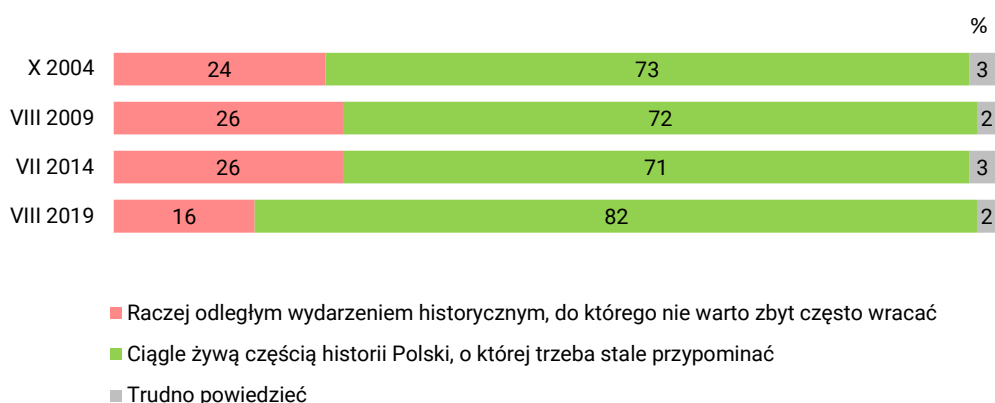
W dniach poprzedzających 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej po raz kolejny zapytaliśmy Polaków¹ o ich stosunek do tych tragicznych wydarzeń, które zburzyły dotychczasowy porządek rzeczy i w dużej mierze zdeterminowały dzisiejszy świat. Pytaliśmy również o doświadczenia rodzinne oraz – generalnie – o źródła wiedzy o II wojnie światowej. W badaniu ponownie uwzględniliśmy także kwestię domagania się reparacji wojennych ze strony Niemiec.

OSOBISTY STOSUNEK POLAKÓW DO II WOJNY ŚWIATOWEJ

Mimo upływu czasu i zmniejszania się liczby osób, które przeżyły II wojnę światową, ogromna większość dorosłych Polaków (82%) uważa, że jest to ciągle żywa część historii Polski, o której trzeba stale przypominać. Co ciekawe, osób wyrażających takie przekonanie jest obecnie znacznie więcej niż pięć lat temu (wzrost o 11 punktów procentowych). Zmniejszyła się natomiast grupa badanych uważających, że II wojna światowa jest raczej odległym wydarzeniem historycznym, do którego nie warto wracać (16%, spadek o 10 punktów procentowych). Warto dodać, iż w okresie 2004–2014 nie odnotowaliśmy istotnych zmian odsetka badanych uważających, że jest to wciąż żywa i warta przypomnienia część historii Polski, ani tych, którzy twierdzili, że jest to odległa historia, do której nie warto wracać.

CBOS

RYS. 1. Czym jest dla Pana(i) osobiście II wojna światowa?

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (351) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich wspomaganych komputerowo (CAPI) w dniach 22–29 sierpnia 2019 roku na liczącej 974 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Co ciekawe – podobnie jak w poprzednich badaniach² – nie wiek respondentów, ani nawet rodzinna pamięć o II wojnie światowej odgrywają tu główną rolę, a orientacja polityczna. Choć – niezależnie od deklarowanych poglądów politycznych – zdecydowana większość badanych uważa, że II wojna światowa to ciągle żywa część historii Polski, o której trzeba stale przypominać, to najczęściej taką opinię wyrażają ankietowani identyfikujący się z prawicą (89%) – por. tabelę aneksową 1. Widoczne jest to także w zróżnicowaniu odpowiedzi respondentów deklarujących zamiar głosowania w nadchodzących wyborach parlamentarnych³. Najczęściej przekonanie, że II wojna światowa to ciągle żywa część historii, o której trzeba stale przypominać, wyrażają badani deklarujący poparcie w wyborach do Sejmu dla KW Prawo i Sprawiedliwość (89%), najrzadziej twierdzą tak natomiast respondenci popierający KW Sojusz Lewicy Demokratycznej (74%), wśród których jednocześnie relatywnie duży jest odsetek odpowiedzi „trudno powiedzieć” (9%).

TABELA 1

Czym jest dla Pana(i) osobiście II wojna światowa?	Na kandydata którego komitetu wyborczego zamierza Pan(i) głosować w wyborach do Sejmu?			
	KW Prawo i Sprawiedliwość	KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni	KW Sojusz Lewicy Demokratycznej	KW Polskie Stronnictwo Ludowe
	w procentach			
Raczej odległym wydarzeniem historycznym, do którego nie warto zbyt często wracać	10	17	17	21
Ciągle żywą częścią historii Polski, o której trzeba stale przypominać	89	81	74	79
Trudno powiedzieć	1	2	9	0

Spośród analizowanych zmiennych społeczno-demograficznych stosunek do II wojny światowej w największym stopniu różnicuje poziom wykształcenia badanych, przy czym najbardziej dystansują się do niej respondenci najslabiej wykształceni, czyli legitymujący się jedynie ukończeniem szkoły podstawowej lub gimnazjum, choć także wśród nich zdecydowaną większość (74%) stanowią osoby mające poczucie, że II wojna światowa to ciągle żywa część historii Polski (por. tabelę aneksową 1).

ŹRÓDŁA WIEDZY O II WOJNIE ŚWIATOWEJ

Z deklaracji respondentów wynika, iż aktualna wiedza Polaków o II wojnie światowej pochodzi przede wszystkim ze szkoły (wśród trzech najważniejszych źródeł wskazało ją 66% badanych). Ważną rolę odgrywają też książki (43%), rozmowy w rodzinie (42%), a także filmy (32%) oraz radio i telewizja

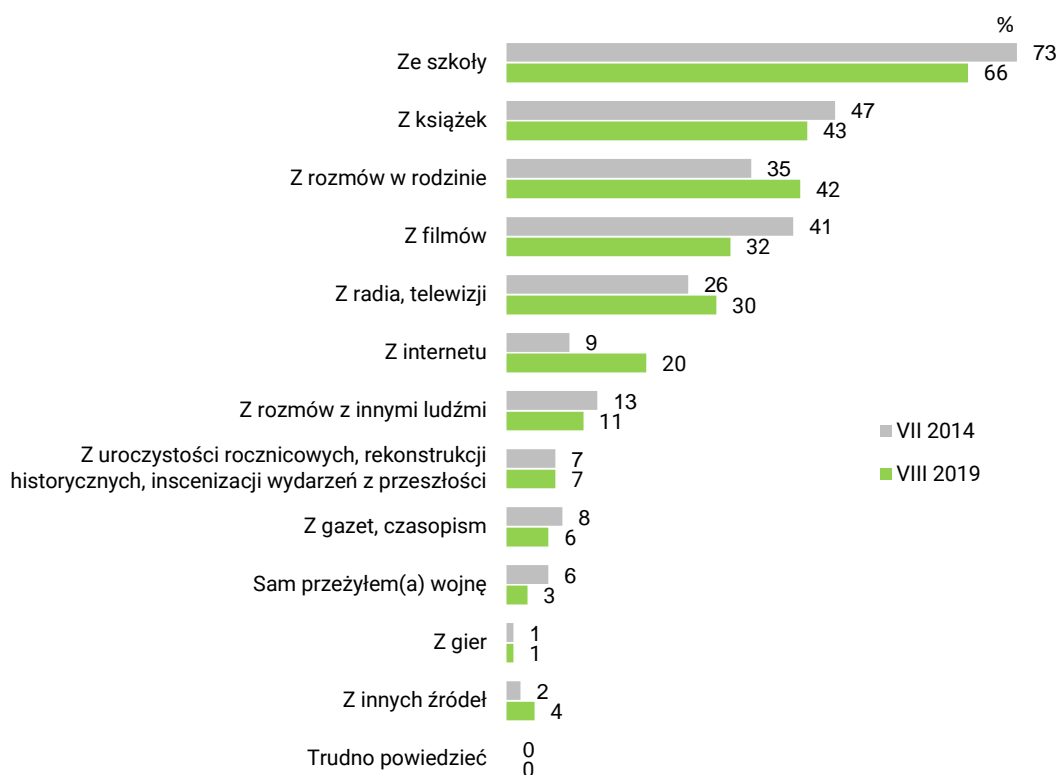
² Zob. komunikat CBOS „75 rocznica wybuchu II wojny światowej”, sierpień 2014 (oprac. B. Roguska).

³ Zob. komunikat CBOS „Preferencje partyjne po zarejestrowaniu komitetów wyborczych”, sierpień 2019 (oprac. M. Bożewicz).

(30%). Warto podkreślić wyraźny wzrost informacyjnej roli internetu – w 2014 roku w tym kontekście wskazywało go 9% badanych, a obecnie 20%. Ponadto, w porównaniu z 2014 rokiem, wzrosła też częstość wskazań jako źródła wiedzy o II wojnie światowej rozmów w rodzinie oraz radia i telewizji (odpowiednio wzrost o 7 i 4 punkty procentowe), rzadziej natomiast obecnie wskazywano filmy (spadek o 9 punktów), szkołę (spadek o 7 punktów), książki (spadek o 4 punkty) i własne przeżycia z okresu II wojny światowej (spadek o 3 punkty procentowe).

CBOS

RYS. 2. Skąd przede wszystkim ma pan(i) wiadomości na temat II wojny światowej?
Proszę wskazać nie więcej niż trzy odpowiedzi

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, bowiem respondenci mieli możliwość wskazania trzech odpowiedzi

Częstość wskazań poszczególnych źródeł wiedzy o II wojnie światowej wyraźnie wiąże się z wiekiem badanych. Edukacja szkolna jako jedno z trzech najważniejszych źródeł wiedzy o II wojnie światowej jest tym częściej wskazywana, im młodszy są respondenci (od 31% wśród badanych mających co najmniej 75 lat, do 86% w grupie wiekowej 18–24 lata). Odwrotna zależność występuje natomiast w przypadku rozmów w gronie rodzinnym – tym częściej stanowią one jedno z trzech najważniejszych źródeł wiedzy o II wojnie światowej, im starsi są badani (od 20% w grupie wiekowej 18–24 lata do 60% wśród respondentów w wieku 75+). Filmy i internet znacznie częściej stanowią źródło wiedzy dla osób młodych i w średnim wieku niż starszych ankietowanych, którzy dla odmiany częściej wskazują na radio i telewizję. Mimo iż częstość wskazywania książek wśród trzech głównych źródeł wiedzy o II wojnie światowej przez badanych z wyróżnionych grup wiekowych nie różni się istotnie statystycznie, to warto zauważyć, iż najrzadziej wskazywały je w tym kontekście osoby w wieku 75+.

Wśród badanych z najstarszej wyróżnionej grupy wiekowej – obok rozmów w rodzinie – drugim najczęściej wskazywanym źródłem wiedzy o II wojnie światowej są natomiast własne przeżycia z tego okresu.

TABELA 2

Skąd przede wszystkim ma Pan(i) wiadomości na temat II wojny światowej? Proszę wskazać nie więcej niż trzy odpowiedzi	Wiek respondentów w latach						
	18–24	25–34	35–44	45–54	55–64	65–74	75 i więcej
	w procentach						
Ze szkoły	86	75	70	77	59	54	31
Z książek	43	43	44	46	39	48	31
Z rozmów w rodzinie	20	31	33	44	52	51	60
Z filmów	39	33	40	40	30	23	14
Z radia, telewizji	13	17	30	39	36	40	30
Z internetu	43	34	32	9	9	6	2
Z rozmów z innymi ludźmi	6	13	8	8	16	12	14
Z uroczystości rocznicowych, rekonstrukcji historycznych, inscenizacji wydarzeń z przeszłości	4	10	5	7	9	5	9
Z gazet, czasopism	3	4	6	7	6	12	9
Sam przeżyłem(a) wojnę	0	0	0	0	0	0	41
Z gier	7	1	1	0	0	0	0
Z innych źródeł	1	2	6	2	7	4	1
Trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	0	0	0	2	0	0	0

DOŚWIADCZENIA RODZINNE

Od wybuchu II wojny światowej minęło 80 lat i coraz mniej jest wśród nas jej naocznych świadków. Z deklaracji badanych wynika, iż obecnie dwie piąte (40%) dorosłych Polaków ma w rodzinie osoby, które pamiętają II wojnę światową z własnego doświadczenia. Co oczywiste, żyjących świadków II wojny światowej mają w rodzinie najczęściej badani najstarsi (54% w grupie wiekowej 75+).

CBOS

RYS. 3. Czy w Pan(i) rodzinie żyją jeszcze osoby, które pamiętają II wojnę światową?

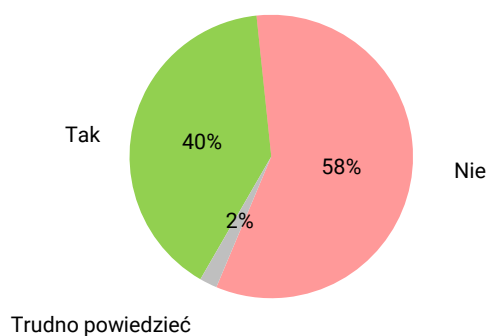

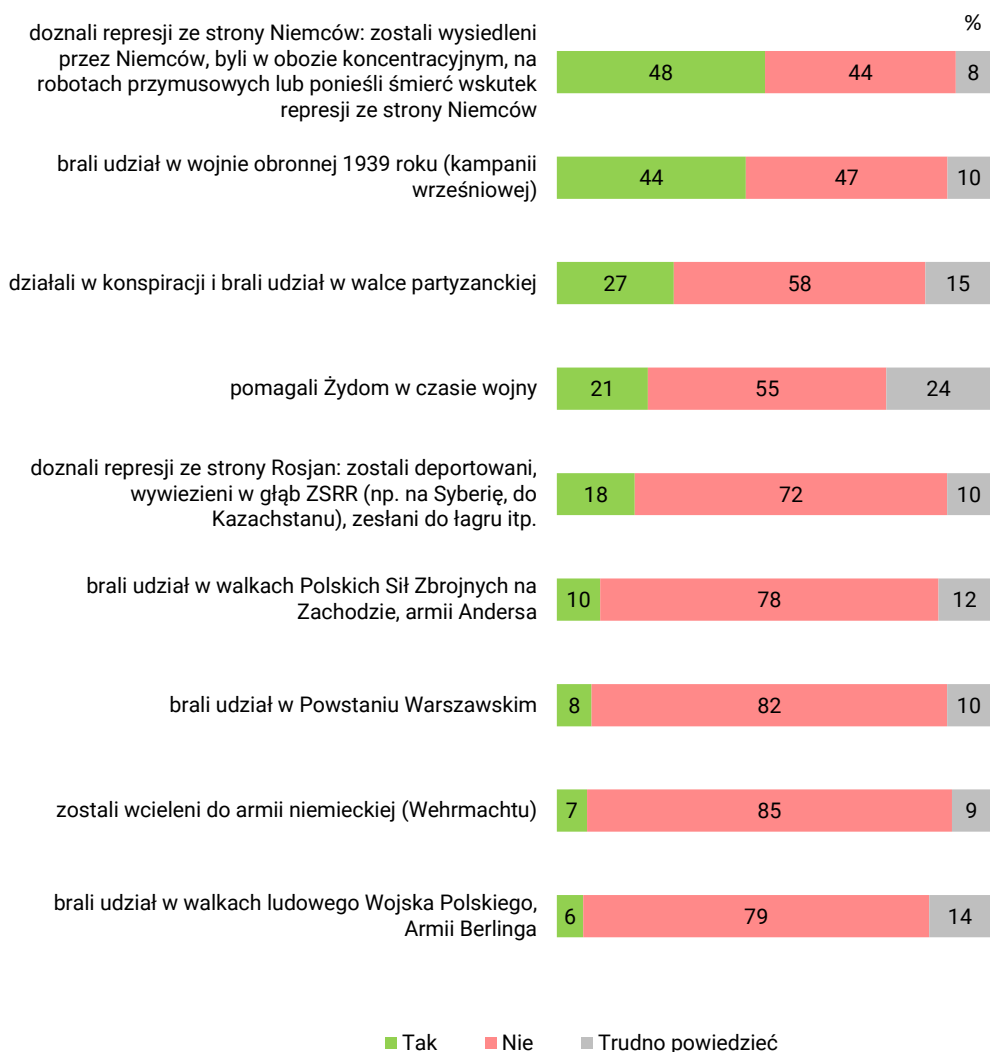
TABELA 3

Czy w Pan(i) rodzinie żyją jeszcze osoby, które pamiętają II wojnę światową?	Wiek respondentów w latach						
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75+
	w procentach						
Tak	43	43	38	42	45	23	54
Nie	55	51	62	56	55	77	44
Trudno powiedzieć	2	6	0	2	0	0	2

Zapytaliśmy badanych o ich wiedzę dotyczącą doświadczeń członków ich rodziny z czasów II wojny światowej. Aż 76% dorosłych Polaków zadeklarowało, iż – według ich wiedzy – w ich rodzinach są lub byli ludzie, którzy bądź brali czynny udział w wydarzeniach z okresu drugiej wojny światowej, bądź byli ofiarami represji ze strony Niemców lub Rosjan w tamtym okresie.

CBOS

RYS. 4. Czy według Pana(i) wiedzy, w Pana(i) rodzinie są lub byli ludzie, którzy:

Blisko połowa (48%) dorosłych Polaków ma wiedzę, iż członków ich rodziny dotknęły w czasie II wojny światowej jakieś represje ze strony Niemców: zostali wysiedleni przez Niemców, byli w obozie koncentracyjnym, na robotach przymusowych lub ponieśli śmierć wskutek represji ze strony Niemców. Przekonanie, iż takie doświadczenia ominęły ich rodzinę wyraża natomiast 44% badanych, a 8% nie ma wiedzy pozwalającej jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie. Wiedzę na ten temat wyraźnie częściej niż młodsi respondenci deklarują osoby w wieku 45+. Ponadto badani, którzy ukończyli 35 rok życia znacznie częściej niż młodsi twierdzą, że ich krewni byli ofiarami niemieckich represji w czasie II wojny światowej. Co ciekawe, pamięć o takich represjach jest znacznie bardziej rozpowszechniona w miastach liczących co najmniej 100 tysięcy mieszkańców niż w mniejszych miejscowościach (por. tabelę aneksową 4).

Niewiele mniej osób, bo 44% twierdzi, iż w ich rodzinie są lub byli ludzie, którzy brali udział w wojnie obronnej 1939 roku. Tak wysoki odsetek sugerować może, iż chodzi nie tylko o osoby zaangażowane w regularną walkę, ale także te, które w jakikolwiek sposób zostały dotknięte tymi wydarzeniami. Wiedzę na ten temat znacznie rzadziej niż starsi deklarują osoby z grupy wiekowej 18–24 lata. Ponadto badani, którzy ukończyli 35 rok życia znacznie częściej niż młodsi twierdzą, że członkowie ich rodzin byli zaangażowani w te działania wojenne (por. tabelę aneksową 5).

Mniej niż co trzeci badany (31%) ma świadomość, że osoby z jego rodziny były podczas drugiej wojny zaangażowane w działania konspiracyjne lub zbrojne typu partyzanckiego, w tym 27% twierdzi, że ich bliscy działali w konspiracji i brali udział w walce partyzanckiej, a 8% wie, że brali udział w Powstaniu Warszawskim. Warto zauważyć, iż najczęściej brak wiedzy, czy ktoś z przodków działał w konspiracji podczas II wojny światowej lub brał udział w walce partyzanckiej, deklarują badani najmłodsi (32% w grupie wiekowej 18–24 lata – por tabelę aneksową 6). Najmłodsi również najczęściej deklarują brak wiedzy co do udziału członków ich rodziny w Powstaniu Warszawskim (25%). Co ciekawe, udział członków swojej rodziny w Powstaniu Warszawskim częściej niż inni deklarują mieszkańcy największych miast (23% w miastach liczących co najmniej 500 tysięcy mieszkańców – por. tabelę aneksową 7), przy czym – oprócz mieszkańców Warszawy – licznie są wśród nich reprezentowani mieszkańcy Łodzi oraz Poznania.

Znaczna jest grupa badanych twierdzących, że ich krewni pomagali w czasie II wojny światowej Żydom (21%). Niewiele mniej osób wie, że w rodzinie są lub byli ludzie, którzy doznali represji ze strony Rosjan: zostali deportowani, wywiezieni w głąb ZSRR (np. na Syberię, do Kazachstanu), zesłani do łagru itp. (18%). Także w tych kwestiach najmłodsi badani najczęściej deklarują brak wiedzy (w grupie wiekowej 18–24 lata odpowiednio 37% i 30%). Zaangażowanie członków własnej rodziny w pomoc Żydom w czasie II wojny światowej najczęściej deklarują badani z grupy wiekowej 65+ (28%), częściej też mieszkańcy miast liczących co najmniej 500 tysięcy mieszkańców (27%) niż wsi i mniejszych miast (por. tabelę aneksową 8). Doznanie przez członków rodziny represji ze strony Rosjan w trakcie II wojny światowej częściej niż badani słabiej wykształceni deklarują osoby ze średnim i wyższym wykształceniem – por. tabelę aneksową 9.

Co siódmy (14%) badany wie, że w jego rodzinie są lub byli ludzie, którzy byli żołnierzami regularnych sił zbrojnych walczących po stronie koalicji antyhitlerowskiej, przy czym więcej badanych twierdzi,

że ich krewni brali udział w walkach Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, armii Andersa (10%) niż że brali udział w walkach ludowego Wojska Polskiego, Armii Berlinga (6%). Co ciekawe, obecnie nieco mniej osób przyznaje się niż do tego, że ktoś z rodziny był żołnierzem wojska polskiego walczącego u boku Armii Czerwonej niż że został wcielony do armii niemieckiej, Wehrmachtu (7%). Im młodsza grupa wiekowa badanych, tym więcej deklaracji braku wiedzy na temat udziału członków rodziny w regularnych działaniach zbrojnych podczas II wojny światowej (por. tabele aneksowe 10–12).

POWODY DO DUMY

Druga wojna światowa bez wątpienia należy do wydarzeń historycznych, które silnie wpłynęły na kształtowanie się tożsamości zbiorowej Polaków. W badaniu przeprowadzonym na przełomie czerwca i lipca 2018 roku 14% respondentów spontanicznie wymieniło ją wśród trzech najważniejszych wydarzeń z historii Polski ostatnich stu lat. Jednocześnie II wojna światowa i okupacja niemiecka najczęściej spontanicznie wymieniane były we wspomnianym badaniu jako największe niepowodzenie Polski w okresie ostatnich stu lat⁴.

W sierpniowym badaniu po raz drugi poprosiliśmy respondentów o wskazanie nie więcej niż dwóch wydarzeń z okresu II wojny światowej, z których Polacy mogą być dumni. Po 80 latach od wybuchu wojny Polacy są dumni przede wszystkim z Powstania Warszawskiego (46% wskazań) oraz organizacji polskiego państwa podziemnego i działalności Armii Krajowej (42%). W porównaniu z wynikami uzyskanymi przed pięcioma laty badani znacznie częściej wskazywali w tym kontekście Powstanie Warszawskie (wzrost o 9 punktów procentowych), a nieco rzadziej – organizację polskiego państwa podziemnego i działalność AK (spadek o 3 punkty), w wyniku czego nastąpiła zmiana na dwóch pierwszych miejscach tego rankingu. Częstszemu wskazywaniu Powstania Warszawskiego w kontekście dumy narodowej sprzyja zapewne w jakimś stopniu termin przeprowadzenia badania (w 2014 roku był to lipiec, a w tym roku trzecia dekada sierpnia – miesiąca, w którym rocznica powstania jest najbardziej uroczyste upamiętniana).

Tak jak pięć lat wcześniej duże uznanie Polaków budzi także zbrojny opór wobec najeźdźcy, czyli wojna obronna 1939 roku (36% wskazań, bez zmian). Mniej osób wśród najważniejszych powodów do dumy wymieniło ratowanie Żydów podczas wojny przez Polaków, warto jednak zauważyć, iż od 2014 roku odsetek wskazań tych działań zwiększył się (wzrost z 26% do 30%). Stosunkowo rzadko wśród wydarzeń z okresu II wojny światowej, z których Polacy mogą być dumni, wskazywano natomiast organizację i walkę polskich żołnierzy w ramach Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie i ludowego Wojska Polskiego (odpowiednio 10% i 8%). Warto też zauważyć, iż organizację polskich

---

⁴ Zob. komunikat CBOS „Najważniejsze wydarzenia, sukcesy i niepowodzenia w ostatnim stuleciu historii Polski”, wrzesień 2018 (oprac. B. Badora).

regularnych sił zbrojnych i ich walkę po stronie koalicji antyhitlerowskiej w kontekście dumy narodowej wskazywano obecnie nieco rzadziej niż przed pięcioma laty.

CBOS

RYS. 5. Z czego, z których wydarzeń z okresu II wojny światowej przede wszystkim Polacy mogą być dumni? Proszę wybrać nie więcej niż dwie odpowiedzi

Odpowiedzi uzyskane w poszczególnych grupach wiekowych (por. tabelę aneksową 13) obrazują znaczenie wydarzeń II wojny światowej dla różnych pokoleń Polaków, a porównanie z wynikami uzyskanymi przed pięcioma laty pozwala dodatkowo uchwycić zmiany w społecznej pamięci o wojnie.

Obecnie, tak jak w 2014 roku, najmłodszy respondenci, w wieku od 18 do 24 lat, a więc osoby jeszcze uczęszczające do szkoły albo które niedawno ukończyły edukację szkolną, zdecydowanie najczęściej są dumne z organizacji państwa podziemnego i działalności Armii Krajowej (54%), na kolejnych miejscach wymieniając Powstanie Warszawskie (46%) i pomoc Żydom podczas wojny (34%). Organizacja podziemnego państwa polskiego oraz działalność Armii Krajowej to także najczęściej wskazywany powód do dumy związanej z okresem II wojny światowej przez badanych w wieku 35–54 lata (48% w grupie wiekowej 35–44 lata i 46% w grupie wiekowej 45–54 lata). Tylko nieznacznie rzadziej jednak wymieniali oni w tym kontekście Powstanie Warszawskie (47% w grupie wiekowej 35–44 lata i 45% w grupie wiekowej 45–54 lata).

Wśród badanych z grup wiekowych 25–34 lata oraz 55–64 lata na pierwsze miejsce jako powód do dumy obecnie wysunęło się Powstanie Warszawskie (wskazywane przez odpowiednio 52% i 46% badanych). W grupie osób w wieku 25–34 lata na drugim miejscu pod względem częstości wskazań znalazła się działalność polskiego państwa podziemnego i AK (43%), natomiast w grupie wiekowej 55–64 lata niemal równie często wskazywano wojnę obronną w 1939 roku, organizację podziemnego państwa polskiego i AK oraz ratowanie Żydów (odpowiednio 37%, 36% i 34%).

Respondenci w wieku 65+ najczęściej deklarują dumę z wojny obronnej 1939 roku (41%), Powstania Warszawskiego (39%) i – nieco rzadziej – organizacji podziemnego państwa polskiego i działalności AK (35%). Warto też zauważyć, iż najstarsi badani najczęściej ze wszystkich deklarują dumę z organizacji i walk ludowego Wojska Polskiego (13%).

Znaczący wzrost częstości wskazań na Powstanie Warszawskie jako jedno z dwóch wydarzeń z II drugiej wojny światowej stanowiących powód do dumy – w porównaniu z rokiem 2014 – nastąpił we wszystkich analizowanych grupach wiekowych, natomiast w oczach badanych w wieku 45+ wyraźnie w tym kontekście zyskało ratowanie Żydów. W 2014 roku⁵ im starsi byli ankietowani, tym rzadziej doceniali pomoc Żydom świadczoną podczas wojny przez Polaków, natomiast obecnie we wszystkich wyróżnionych grupach wiekowych wskazywana jest ona jako powód do dumy podobnie często.

POPARCIE DLA ROSZCZEŃ REPARACYJNYCH WOBEC NIEMIEC

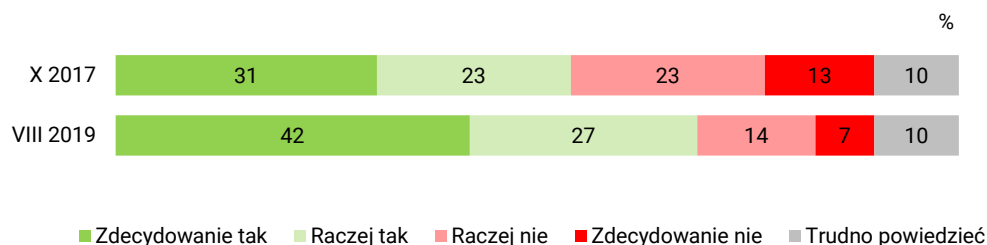
W przeddzień rocznicy wybuchu II wojny światowej po raz kolejny zapytaliśmy Polaków o ich stosunek do ubiegania się o reparacje wojenne od Niemiec. Poprzednio pytaliśmy o tę kwestię w październiku 2017 roku⁶, gdy temat ten powrócił do polskiej debaty publicznej za sprawą partii rządzącej. Warto przypomnieć, iż w dniu 29 września 2017 roku powstał Parlamentarny Zespół ds. Oszacowania Wysokości Odszkodowań Należnych Polsce od Niemiec za Szkody Wyrządzone w trakcie II Wojny Światowej, któremu przewodniczy poseł Arkadiusz Mularczyk (obecnie działa w nim 24 posłów i 2 senatorów PiS oraz jeden poseł niezrzeszony). W ciągu niemal dwóch lat, które upłynęły od poprzedniego badania, poparcie Polaków dla domagania się przez Polskę od Niemiec reparacji za straty poniesione podczas II wojny światowej znacząco wzrosło (o 15 punktów procentowych). W trzeciej dekadzie sierpnia br. aż 69% badanych wyraziło opinię, iż Polska powinna domagać się od Niemiec reparacji (odszkodowań) za straty poniesione podczas II wojny światowej, z czego 42% jest o tym zdecydowanie przekonanych. Przeciwna temu jest obecnie nieco ponad jedna piąta badanych (21%, od października 2017 roku spadek o 15 punktów procentowych).

---

⁵ Por. przypis 2.

⁶ Zob. komunikat CBOS „Polacy o reparacjach wojennych”, listopad 2017 (oprac. B. Roguska).

RYS. 6. Czy, Pana(i) zdaniem, Polska powinna domagać się od Niemiec reparacji (odszkodowań) za straty poniesione podczas II wojny światowej?

Tak jak poprzednio stosunek do kwestii domagania się przez Polskę reparacji wojennych od Niemiec za straty poniesione podczas II wojny światowej istotnie różnicuje przede wszystkim orientacja polityczna, a przede wszystkim deklarowane usytuowanie na osi lewica–centrum–prawica (por. tabelę aneksową 14). Ubieganie się o reparacje popiera ogromna większość (88%) osób deklarujących prawicowe poglądy polityczne, przy czym 61% jest zdecydowanie za takim działaniem. Zwolennikami domagania się reparacji od Niemiec jest też większość badanych o poglądach centrowych (64%) oraz respondentów niepotrafiących określić swoich poglądów na osi lewica–centrum–prawica (61%). Respondenci identyfikujący się z lewicą częściej są natomiast przeciwnikami niż zwolennikami wysuwania roszczeń odszkodowawczych wobec Niemiec (48% wobec 41%). Warto podkreślić, iż – w porównaniu z październikiem 2017 roku – poparcie dla domagania się przez Polskę reparacji wojennych od Niemiec wzrosło znacząco we wszystkich wyróżnionych grupach.

Spośród największych potencjalnych elektoratów partyjnych najczęściej zwolennikami domagania się od Niemiec reparacji wojennych są badani deklarujący zamiar głosowania w październikowych wyborach do Sejmu na kandydatów KW Prawo i Sprawiedliwość (ogółem popiera to 90% spośród nich, przy czym 62% w sposób zdecydowany). Ponadto, o ile zadeklarowani wyborcy KW Polskie Stronictwo Ludowe i KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni częściej deklarują się jako zwolennicy niż przeciwnicy występowania do Niemiec o reparacje za straty poniesione przez Polskę podczas II wojny światowej, to ponad połowa zwolenników KW Sojusz Lewicy Demokratycznej jest temu przeciwna.

TABELA 4

Czy, Pana(i) zdaniem, Polska powinna domagać się od Niemiec reparacji (odszkodowań) za straty poniesione podczas II wojny światowej?	Na kandydata którego komitetu wyborczego zamierza Pan(i) głosować w wyborach do Sejmu?			
	KW Prawo i Sprawiedliwość	KKW Koalicja Obywatelska PO .N IPL Zieloni	KW Sojusz Lewicy Demokratycznej	KW Polskie Stronictwo Ludowe
	w procentach			
Zdecydowanie tak	62	22	13	27
Raczej tak	28	23	25	31
Raczej nie	4	27	30	20
Zdecydowanie nie	2	14	21	9
Trudno powiedzieć	4	14	11	13

Opinie w tej kwestii istotnie różnicuje też wykształcenie badanych. Co prawda, zwolennicy domagania się przez Polskę reparacji od Niemiec za straty poniesione podczas II wojny światowej stanowią większość we wszystkich wyróżnionych grupach, ale jest ich znacznie więcej wśród respondentów z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym lub zasadniczym zawodowym (odpowiednio 72% i 78%) niż wśród lepiej wykształconych (65% wśród badanych z wykształceniem średnim i 61% w grupie z wyższym wykształceniem). Wśród badanych z wykształceniem wyższym lub średnim jest też znacznie więcej niż wśród słabiej wykształconych przeciwników domagania się reparacji od Niemiec (31% wśród badanych z wyższym wykształceniem, 24% w grupie ankietowanych z wykształceniem średnim wobec 12% wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i 14% wśród ankietowanych z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym). Zwolennikami domagania się od Niemiec reparacji za straty poniesione podczas II wojny światowej znacznie częściej są także mężczyźni (73%) niż kobiety (65%). Warto dodać, iż więcej niż przeciętnie zdecydowanych zwolenników ubiegania się o reparacje wojenne jest wśród osób w wieku 45+ (por. tabelę aneksową 14).

Mimo upływu 80 lat od jej wybuchu II wojna światowa dla większości Polaków nie jest odległym wydarzeniem, ale nadal żywą częścią historii Polski. Co ciekawe, pomimo ubywania naocznych świadków tych wydarzeń, odsetek takich deklaracji jest obecnie większy niż kiedykolwiek wcześniej w ciągu ostatnich piętnastu lat. Badani mówią, że źródłem ich wiedzy o II wojnie światowej jest przede wszystkim szkoła. Znaczne odsetki wskazują też na książki, rozmowy w rodzinie, filmy, radio i telewizję. Wyraźnie w ciągu ostatnich pięciu lat wzrosła informacyjna rola internetu.

Spośród wydarzeń II wojny światowej szczególnym źródłem dumy jest dla Polaków Powstanie Warszawskie oraz stworzenie i działalność w okresie okupacji tajnych struktur państwa polskiego (w tym Armii Krajowej) – organizacji będącej ewenementem w ówczesnej Europie.

W kontekście 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej po dwóch latach ponownie zapytaliśmy też Polaków o stosunek do domagania się przez Polskę reparacji wojennych od Niemiec. Wydaje się, że odnotowany wzrost poparcia dla takich działań wiązać można z podejmowaniem tematu odszkodowań przez polityków rządzącej formacji.

Opracowała

Barbara Badora